

إِلَهِي أَعُوذُ بِكَ مِنْ غَضَبِكَ وَ حُلُولِ سَخَطِكَ...

معبود من! از غضب تو و فرود آمدن خشم تو به تو پناه می برم ...

معنای اله

تعبیر «الهی» بیش از چهل بار در سر فصلهای راز و نیاز در این مناجات شریف آمده است. که به معنای «معبود» یا «معبود بحق» غالباً تفسیر شده گردیده است.

شرح مناجات شعبانیه ص : ۸۴

ظاهراً معنی این لفظ «اله» اوسع از معبود یا معبود بحق است، در فرازی از خطبه امام رضا علیه السلام که به استدعای مأمون عباسی بعد از انتصاب به خلافت قرائت فرمودند: «له معنی الربوبیه از لا مربوب و حقیقه الالهیه از لا مالوه.»

برای او (خداوند متعال) معنی پروردگاری بوده هنگامی که در پرده ای وجود نداشت، و برای او حقیقت الهیت بوده هنگامی که مالوهی (مخلوقی که اظهار نیاز یا پناهندگی و تضرع در آستانش نماید) وجود نداشت.

شرح مناجات شعبانیه ص : ۸۵

مربوب یعنی مخلوق نیازمند به حضرت رب تعالی که پرورده انعام و مواهب او است، و مالوه نیز یعنی مخلوق نیازمندی که قبله حوائج او مرتبه الوهیت است و هر موجودی بالطبع به آستانش منجذب می شود.

لذا راز تعبی الهی، تلقین توحید ذات واجب الوجود در الهیت است، یعنی چنانکه در وجوب وجود، فرد و بی شریک است، همچنان در آفرینش و تدبیر امور آفریدگان از

اعطای روزی و دیگر کمالات وجودی و ایصال نفع و ضرر و غیر این ها، فرد است و شریک ندارد.

شرح مناجات شعبانیه ص : ۸۸

پناه بردن به خدا از غضب الهی

معنای غضب خداوند

غضب در انسان ها، نوعی حالت نفسانی است که اثر آن معمولاً تغییراتی در صورت و چشمان آدمی پدیدار می گردد.

غضب به معنایی که ذکر شد، یعنی تغییر حالت نفسانی، در ذات احدیت الهی محال است. چون در ذات او اساساً تغییر حالت غیر ممکن است؛

بلکه معنای غضب خداوند، همان عقاب و عذاب او می باشد؛ آن هم به سبب گناهان خودِ آدمی، که البته چون خداوند، رحمت محض است، گاهی امکان دارد که انسان به دلیل انجام گناهان و غوطه ور شدن در خطاها، سبب قطع نور رحمت الهی گردد. در اینجا، غضب همان خاموش شدن چراغ رحمت خداوند است که آدمی به این ترتیب در ظلمت عقاب و بلا و عذاب گرفتار می شود.

در قرآن کریم اینگونه آمده است:

وَ لَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَ مَنْ يَخْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى: در روی زمین طغیان نکنید تا خشم من بر شما فرود آید و هرکس مورد غضب من باشد سقوط خواهد کرد. (طه: ۸۱)

راوی می گوید:

در محضر امام باقر علیه السلام بودم که عمرو بن عبید وارد شد. گفت: فدایت شوم، معنی غضب در آیه «وَ مَنْ يَخْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي فَقَدْ هَوَى» چیست؟ امام علیه السلام فرمود: غضب، همان عقاب و عذاب خداست و ادامه داد: هرکس پندارد که خداوند از حالی به حالی در می آید، او را همانند مخلوقاتش قرار داده و صفت آفریده ها را برای او آورده است. همانا خداوند را چیزی تحریک نمی کند تا او را تغییر دهد. (شیخ صدوق، توحید، ص ۱۶۵)

همچنین از امام صادق علیه السلام نیز روایتی در این باره رسیده است:

رضای خداوند، همان ثواب او و غضب او، همان عقاب و عذاب اوست. (تاج الدین حسین خوارزمی، شرح فصوص الحکم، ص ۸۸۸)

غضب خداوند برای همگان دردناک و غیر قابل تحمل است و همه اولیای الهی، همواره از خدا، رهایی از غضبش را می خواستند.

چنانچه حضرت سیدالشهداء امام حسین علیه السلام در مناجات عرفه این گونه از خدا می خواهد: اِلٰهِيْ فَلَا تُخْلِلْ عَلَيَّ غَضَبَكَ فَاِنْ لَمْ تَكُنْ غَضِبْتَ عَلَيَّ فَلَا اُبَالِيْ سِوَاكَ: معبود من! مبادا خشم تو بر من فرود آید، من تنها از آن می ترسم و اگر خشم تو نباشد و از آن آسوده باشم، از خشم دیگران ترسی ندارم

ناامید از در لطف تو کجا شاید رفت تاب قهر تو نیاریم خدایا زنهار

سعدی

نکته آخر

پیشی گرفتن رحمت خداوند بر غضب او

در دعای جوشن کبیر می خوانیم: «يَا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ؛ ای آنکه رحمت او بر غضبش مقدم می باشد».

در توضیح کوتاه این عبارت باید گفت:

خداوند، رحمت محض است و هیچ چیز در دایره هستی خارج از پوشش رحمت او نمی باشد؛ حتی خشم و غضب او نیز از سرچشمه رحمت او می جوشد. از همین رو در دعا آمده است که رحمت او بر غضبش مقدم می باشد.

با این بیان که گاهی ذات احدیت، درعالم هستی خود را به صفات قهریه جلالیه، که همان غضب باشد، ظاهر می سازد. این ظهور در عالم دنیا به صورت حوادث، بلاها و غم ها و ... و در جهان آخرت به شکل دوزخ آشکار می شود؛ اما چون همه این موارد، در واقع ریشه دررحمت خداوندی دارد، به همین سبب در نهان همه آنها و رحمت نهفته است؛ ازجمله آنکه بلاها و حوادث و بیماری ها، از عوامل مهم بیداری انسان ها از خواب غفلت و سوق دادن آنها به سمت پروردگارشان می باشد.

از اینجاست که بزرگان، از بلاها و مصایب که دارای نشانی از غضب الهی می باشند، با تبسم و خرسندی استقبال می کردند.

در بلا هم می چشم لذات او مات اویم مات اویم مات او

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جد ای عجب من عاشق این هر دو ضد

مولانا

دوزخ،

نشانی از رحمت خداوند

گرچه دوزخ مظهر غضب الهی است، اما در اینجا نیز رحمت حق تعالی بر غضب او پیشی گرفته است و به جز تعداد اندکی از معاندین که برای همیشه در جهنم اقامت دارند برای بقیه دوزخیان، نوعی رحمت محسوب می شود.

توضیح آنکه، چنان که از اخبار و کلمات بزرگان استفاده می شود، دوزخ چیزی نیست مگر مکانی برای عطا کردن قابلیت به کسانی که این قابلیت را برای راه یابی به بهشت از دست داده اند.

آتشی خوش بر فروزیم از گرم تا نماند جرم و زلت بیش و کم

مولانا

حوزه نت

لذا در پایان باید گفت:

گرفتاران ورطه غضب و سخط الهی که یک امر عارضی است، می توانند به ذاتی که غضب نیز از آن رحمت است، پناه برند که دعا کننده به این مناجات به این سرّ عظیم تصریح کرده و عرض می کند: «الهی أعوذ بک من غضبک و حلول سخطک.»

شرح مناجات شعبانیه ص : ۹۸